

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МАЙБУТНІХ ІТ-ФАХІВЦІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглянуто сутність, значення та специфіку навичок невербальної комунікації фахівців, зокрема майбутніх спеціалістів у сфері інформаційних технологій, діяльність яких пов'язана з активною комунікацією, необхідністю переконувати широкий загал під час промов, презентацій, нарад тощо. Підкреслюється тісний зв'язок «мистецтва» невербальної комунікації зі знаннями та навичками ведення презентацій загалом і англійською мовою як міжнародною мовою ділового та професійного спілкування зокрема, цінністю сукупності цих навичок для ІТ-спеціалістів в умовах сучасного ринку праці.

Ключові слова: невербальна комунікація; професійна іншомовна комунікативна компетентність; іншомовна підготовка фахівців у галузі інформаційних технологій.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розширення міжнародної співпраці та євроінтеграція обумовлюють потребу сучасного суспільства у людях ініціативних, які творчо мислять, володіють комунікативними вміннями і здатні до самореалізації у житті та професії. В одному з програмних документів ЮНЕСКО зазначено, що сучасний фахівець має реагувати на постійні соціальні зміни, а не залежати від набору вмінь і знань, здобутих під час навчання у ЗВО. На світовому ринку праці акцент робиться на вміннях, які дозволяють вправно поводитись з інформацією – презентаційних вміннях [1, с. 130–131].

Техніка презентації – важлива комунікативна навичка, якої треба спеціально навчатись. Це вимагає не тільки знання мови, але й уміння правильно відібрати, обробити та подати інформацію, адаптувати її до конкретної аудиторії, враховуючи її професійні, демографічні, соціальні, гендерні, етнічні, релігійні і культурні особливості та можливі міжкультурні розбіжності в сприйнятті інформації. Принципово важливим є володіння прийомами невербальної комунікації, оскільки, на основі багатьох досліджень можна зробити висновок, що саме через засоби невербальної комунікації сприймається приблизно 93 % усно викладеної інформації. Звичайно, існують так звані природжені промовці, які цим навичкам не вчилися і все ж здатні робити блискучі презентації, але на жаль, таких меншість. Та хоч талантом оратора володіють одиниці, навчитись здійснювати якісні презентації, вміло користуватись прийомами цієї комунікативної діяльності, можуть усі. Для подолання «штучності» спілкування, налагодження взаємодії, уникнення комунікативних невдач, підвищення мотивації навчання виникає необхідність вирішити проблему навчання використанню невербальних засобів в усному спілкуванні англійсь-

кою мовою, зокрема під час проведення диспутів, тренінгів, публічних виступів та власне презентацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Невербальний компонент, який, становить технічну сторону комунікації, став об'єктом наукового дослідження у 40–50 рр. ХХ ст. На сьогодні вивчені наступні складові невербального компонента комунікації: лицьова експресія (П. К. Анохін, В. О. Лабуцька), жестикуляція (Л. А. Капанадзе, О. А. Петрова), кінесика (Х. Х. Міккін), проксемика (Е. Холл), акустика мовлення та голосу (В. П. Морозов), пози (А. Мерабіан). Дослідження також довели можливість усвідомленого контролю особистістю власної невербальної поведінки (Н. І. Жінкін, В. О. Лабуцька, Д. Н. Узнадзе та ін.), яка є одним з компонентів невербальної складової комунікації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності навчання ефективного використанню невербальних засобів під час презентацій у курсі професійної англійської мови для студентів ІТ-спеціальностей. Дуже часто студенти ІТ-спеціальностей під мультимедійною презентацією розуміють логічно пов'язану послідовність слайдів, об'єднану однією тематикою і загальним принципом оформлення і концентруються на створенні слайдів, забуваючи про сам виступ перед аудиторією, важливість ефективної, професійної і навіть певною мірою артистичної подачі матеріалу. Треба донести до студентів, що вміння створювати та подавати презентації з високою долею вірогідності може бути одним з їх професійних обов'язків, тому слід ще під час навчання у ЗВО починати формувати і розвивати необхідні для цього навички.

Виклад основного матеріалу дослідження. Невербальна комунікація – це система символів, знаків, які використовуються для передачі повідомлення для

більш повного його розуміння, яка певною мірою незалежна від психологічних та соціально-психологічних якостей особистості, має доволі чітке коло значень та яку можна описати як специфічну знакову систему.

Численими дослідженнями встановлено, що невербальні засоби спілкування – це найпотужніший канал передачі інформації та основний засіб встановлення необхідного контакту з аудиторією. Саме вони створюють атмосферу відкритості (закритості), позитивної (негативної) налаштованості, впевненості (невпевненості), зацікавленості (байдужості) і відповідно формують довіру (недовіру) між учасниками комунікації. Засоби невербальної комунікації згідно В. О. Лабунської [3], можна поділити на чотири системи, що в своєму складі мають групи:

1) акустичну систему становлять групи екстралінгвістики (паузи, покашлювання, сміх, позіхання, плач) і просодики (тембр, висота, гучність, темп мовлення, особливості наголошування);

2) до оптичної системи належить кінесика, яка поділяється на експресію (комунікативно значущі рухи: поза, жести, міміка, хода; фізіономіка – експресія обличчя та фігури), авербальні дії (дії з предметами, тілесні рухи, стук, скрип), контакт очей (спрямованість, частота контакту, тривалість); у цю систему, згідно з Н. П. Волковою, можна включити арт-ефекти (прикраси, манера одягатися, зачіска, косметика);

3) тактильно-кінестетична система включає такесіку (статичні та динамічні дотики, потиски рук, поплескування);

4) ольфакторна система містить набір природних та штучних запахів.

В окрему групу вчені виділяють таку складову невербальної інтеракції як проксеміку, під якою розуміють дистанцію, взаємне розміщення під час спілкування. Науковці погоджуються з наступною позицією: невербальна комунікація, доповнюючи мову, допомагає правильно і вичерпно передавати, адекватно сприймати думки. Н. П. Волкова наводить дані психологів, згідно з якими 60–80 % комунікації відбувається з використанням невербальних засобів; значущість у спілкуванні міміки, жестів становить 55 %, інтонації – 38 %, слів – 7 %; більше 90 % інформації у перші секунди спілкування передається невербальними засобами [2, с. 149].

Вміння володіти засобами комунікації засвідчують загальнокультурний досвід, виявляють індивідуальні особливості презентатора, оптимізують передавання, сприймання й розуміння інформації. Оскільки презентація має специфічну ціль – переконати слухача, то для успішної її реалізації мовленнєві та немовленнєві засоби впливу мають виступати у гармонії. З одного боку, під час презентацій, бесід, переговорів необхідно вміти контролювати власні рухи, власну поведінку і міміку, з іншого боку – вміти зчитувати інформацію невербальних засобів спілкування слухачів або партнерів за спілкуванням, тому мову невербального спілкування необхідно вивчати усім, хто зацікавлений у позитивному і результативному впливі на співрозмовників.

На факультетах комп'ютерних наук під час викладання курсу професійної іноземної мови в рамках теми «Мистецтво презентації», підтеми «Невербальні засоби комунікації презентатора» можна почати з вивчення засобів невербальної комунікації та розвит-

ку відповідних навичок під час виконання спеціальних вправ, а потім зосередитися на «мові тіла» під час проведення презентацій, подивившись та проаналізувавши презентації відомих особистостей ІТ індустрії, перваги і недоліки їх стилю та поведінки. Можна почати, наприклад, з презентацій Стіва Джобса, який був неперевершеним оратором та вивів презентації інноваційних продуктів на новий рівень, перетворивши їх на захоплююче шоу. Продовжити варто демонстрацією презентацій та публічних виступів таких постатей, як Білл Гейтс, який вважається одним з найуспішніших публічних спікерів, оскільки вміє легко звернути увагу всього світу не тільки на якусь нову технологію, але й на гострі проблеми людства. Вартий уваги Стів Балмер з його незабутньою прощальною промовою перед співробітниками Microsoft, Павло Дуров на своєму першому публічному виступі на конференції DLD в Мюнхені, Томас Суарез – юний розробник прикладних програм, стиль презентацій якого всім нагадує Джобса, та безліч інших.

Презентації проекту передусє попередня робота зі студентами, під час виконання якої готується не тільки презентаційний матеріал, а й планується сам процес презентації. Мета та завдання заходу визначаються на початку проекту, тому під час його виконання викладач разом зі студентами розробляє структуру презентації, план «візуальної підтримки» через фіксування в різних формах інформацію. Непростим для учасників є планування «простору» акції, утримання інтересу до свого виступу. Обговорення проектів (робота журі, написання рецензій учасниками) є прикладами мотивації аудиторії до уважнішого сприйняття заходу. Під час презентації однієї з груп можна продовжити рольові обов'язки представників іншої групи через серію завдань, одним з яких може бути експертиза та обговорення проекту. Для цього попередньо розробляється анкета оцінювання презентації експертами. Слухачі активно реагують на презентатора, коли той до них звертається, активно задають питання після презентації. [4, с. 52].

Сам процес презентації відбувається відповідно до розподілу ролей учасників групи, або призначається один презентатор від усієї команди. Не треба хвилюватися, що технічні засоби для проведення презентацій: мультимедійні проектори, маніпулятори з лазерною указкою, міні проектори, викликають труднощі під час користування у студентів ІТ-спеціальностей, навпаки, вони часто більш обізнані у цьому, ніж їх викладачі-гуманітарії. Упродовж усієї роботи над реалізацією проекту викладач має забезпечити відповідними видами діяльності кожного члена групи тим, щоб кінцевий мовленнєво-предметний продукт характеризувався відповідним внеском кожного в групі.

Мету використання цієї методики можна визначити як спрямованість на професійну та соціальну адаптацію молоді, розвиток творчих здібностей студентів, самостійності мислення, вміння аналізувати та критично оцінювати інформацію через навчально-практичну діяльність та інтерактивне спілкування засобами іноземної мови.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, невербальна поведінка має враховуватися під час вивчення іноземної мови. Навчання використання невербальних засобів в усному іншомов-

ному спілкуванні сприяє підвищенню мотивації навчання, налагодженню взаємодії з носіями мови та уникненню неприємних ситуацій, пов'язаних із незнанням культури, поведінкових норм та жестів інших країн. Також вміння ефективно та правильно використовувати вербальні і невербальні засоби ко-

мунікації під час проведення презентацій англійською або іншими іноземними мовами суттєво підвищить цінність ІТ-спеціаліста на ринку праці. Тому необхідно враховувати такий аспект як невербаліка при вивченні іноземних мов.

Список використаних джерел

1. Becoming enterprising : Technical guidelines. – Bangkok : UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, 1994. – 144 p.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2006. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).
3. Лабунская В. А. Невербальное поведение : Социал.-перцептив. подход / В. А. Лабунская. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 1996. – 135 с.
4. Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови : Посібник для вчителів. – К. : Рад. школа, 1999. – 224 с.
5. Лабунская В.А. Невербальное поведение : структура и функции / В. А. Лабунская. – Ростов : Изд-во Ростов, ун-та, 1996. – С. 5–35.
6. Федюк Г. М. Психологічні умови використання невербальних засобів спілкування на заняттях з іноземної мови [Електронний ресурс] / Г. М. Федюк. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Philologia/1_105298.doc.
7. Кротік Н. Л. Навчання невербального спілкування на заняттях з англійської мови у вищих навчальних закладах немовних спеціальностей / Н. Л. Кротік // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України / Педагогічні науки. – № 3. – 2010.
8. Моркотун С. Б. Вербальні та невербальні засоби комунікації презентатора / С. Б. Моркотун // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 14 (273), Ч. I, 2013.
9. Lucas Stephen E. The Art of Public Speaking. – McGraw-Hill, 1995. P. 270–276.

Н. В. Колотий,

ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ У БУДУЩИХ ИТ-СПЕЦИАЛИСТОВ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ ПРЕЗЕНТАЦИИ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В данной статье рассмотрена сущность, значение и специфика навыков невербальной коммуникации специалистов, в частности будущих специалистов в сфере информационных технологий, деятельность которых связана с активной коммуникацией, необходимостью убеждать широкую общественность во время речей, презентаций, совещаний. Подчеркивается тесная связь искусства невербальной коммуникации со знаниями и навыками ведения презентаций вообще и на английском языке как международным языком делового и профессионального общения в частности, ценностью совокупности этих навыков для ИТ-специалистов в условиях современного рынка труда.

Ключевые слова: невербальная коммуникация; профессиональная иноязычная коммуникативная компетентность; иноязычная подготовка специалистов в области информационных технологий.

N. Kolotiy,

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

THE FORMATION OF NON-VERBAL COMMUNICATION SKILLS OF FUTURE IT-SPECIALISTS WHILE CONDUCTING PRESENTATIONS IN ENGLISH

This article examines the nature, significance and specificity of non-verbal communication skills of specialists, in particular, the future professionals in the field of information technologies, whose career is associated with active communication, the need to convince general public during speeches, presentations and meetings. It emphasizes a close relationship of the art of non-verbal communication with the knowledge and skills of conducting presentations in general and in English as an international language of business and professional communication in particular, the value of the combination of these skills for IT professionals in the modern labor market.

The expansion of international cooperation and European integration determine the need of modern society for specialists with creative thinking, communication skills and capability of professional self-realization. In one of the UNESCO program documents it is noted that a modern specialist should respond to constant social changes and should not rely only on the set of skills and knowledge gained during training at a university. In the global labor market, the emphasis is placed on handling information skillfully – the presentation skills. Very often IT-students under the multimedia presentation understand a logically connected sequence of slides, united by one theme and a general design principle. They concentrate on creating slides, forgetting about the performance in front of the audience, the importance of effective, professional and even to some extent artistic presentation. It is necessary to convey to students that the ability to create and give presentations with a high degree of probability may be one of their professional responsibilities; therefore they should begin to form and develop the necessary skills while studying at a university.

Key words: nonverbal communication; professional foreign communicative competence; foreign language training of specialists in the branch of information technologies.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р пед. наук, професор;
Гришкова Р. О., д-р пед. наук, професор.